

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 2.

Lördagen den 15 Januari

1842.

Omdömena om religiositeten och moraliteten i Sverige.

En strid föres i anledning af åtskilliga stränga yttranden, som utom Sverige och senast i Förenta staterna skola hafwa blifwit fällda angående det religiösa och moraliska tillståndet i Sverige. Eller rättare: mot den som fällt dessa yttranden utkastas en störstod af förebräelser och grofwa beskyllningar. Till försvar för honom höres knapt något ord, hvarken af honom sjelf eller någon annan. Detta skulle kanske för den angripna personen vara ett dåligt tecken. Vi kunna dock lätt tänka oss, att denna person kan hafwa wänner, som antingen icke hafwa mod att utsäga sin mening om ett ämne, som för den swenska nationalkänslan är mycket ömtåligt, eller sakna lust att ge sig i strid med angripare, som de icke akta, eller känna sig vara i brist af de utbreddare insigter och öfriga egenskaper, som behöfwas, om striden skall föras med någon framgång, eller af andra endast för dem bekanta skäl underlåta att taga till orda. Att inga wänner tala, behöfwes således icke bewisa, att den angripna parten är så dålig, att den inga wänner äger. Och hwad mannen sjelf beträffar, som af så många munnar förklaras för skyldig, så försvarar han sig wäl icke för beskyllningarne; men han har gjort något, som hwarje sansad och wälsinnad måste anse för rätt och ädelt: han har framlagt sina tillmålen, han har tillkännagifwit deras anledningar, han har i en offentlig skrift låtit swenska folket weta, hwad han för utländningar berättat om swenska folket. Liksom man är förpligtad att på orden tro hwarje om lögnaktighet och wanheder icke öfwerbewisad person i affeende på det han utgifwer för sina ord och sin mening, och icke är berättigad att tillerkänna honom några andra, så har man också i affeende på Hr Geo. Scott samma skyldighet; och liksom man i affeende på hwarje

wiktig fråga är förpligtad att anställa en samwetsgrann pröfning af alla förhållanderna, utan allt hänseende till det glädjande eller nedslående, till det särande eller helande, som utslaget kan innebära, så inträder också samma pligt wid denna fråga. Att den är viktig kan ingen neka. Icke så mycket för dens skuld, genom hwilken den blifwit bragt å bane. Hwad en individ, äfwen en rätt utmärkt individ, yttrar om vårt land och vårt folk inför fremlingar, måste i de aldra flesta fall lemnas i sitt wärde, och Swenskarne skulle få allt för mycket att beställa, om de wille nagelfara hwart och ett sådant yttrande. Men har yttrandet gifwit anledning eller håller det på att gifwa anledning till en temligen allmän mening om vårt folk, så förtjenar det utan all fråga att af oss undersökas. Och befinnes det i större eller ringare mån vara sant, så är wissheten här om icke det enda gagnet af kontrollen. Wissheten kan gifwa anledning till bemyndanden och åtgärder, som kunna medföra mycken bättnad. Vi hafwa således allt skäl att taga de ifrågasatta tillmålena i närmare öfwerwägande. Wår enda ledning skall derwid vara Hr G. Scotts egen skrift: *Sveriges religiösa tillstånd sådant det blifwit uppfattadt och uti Amerika framställt*, Stockholm 1841, och de öfwrvidna ordalagen i denna. Vi hafwa ingen rätt hvarken att speja efter apokryphiska källor eller att bakom Hr Scotts ord söka en mening, som de icke tydligen och uttryckligen innehålla. Vi hafwa intet annat mål än sanning och rätt: på öppen och ädel wäg skola wi söka dessa.

Vi fråga först: hwad är det som Hr Scott har sagt om wår kyrka, wår religiositet och wår moralitet? Hans skrift må swara. "Utän forhåga kan man säga, att Sverige äger en kyrka, som i många affeende har företräde framför andra. Den är byggd på Apostlarnas och Propheternas grund, den bekänner

och med stor omsorg wårdar i bekännelsen Evangelii wäsentliga, oestergifliga grundfanningar — bland hwilka den lära, hwars framdragande genom Luther ifrån det gömställe, der den så länge öfwerhopades och undansymdes af mennisko-meningar, skakade Påswedömet's grundwalas, nemligen läran om rättfärdiggörelsen genom tron på Jesu förtjenst, intager ett utmärkt rum —; och ehuru wi kunna uog finna anledning till ordatråtor om wisja till öfwerbyggnaden hörande lärobegrepp, rörande hwilka enighet i omdöme icke är oumbärlig till salighet, finnes likwäl intet i denna Kyrkas dogmer, som är hinderligt för en menniskas salighet, som tar swar ändring, innan wägen till lifwet är sådan den af Guds ord förfunnas wara. I Sverige är renlärligheten bibehållen på predikstolen; det misbruk som icke så sällan blifwit gängse hos andra trosförwandter, att nemligen Presten tillåtes offentligen förneka den lära han swurit att försvara, kan icke tillwitas Swenska Presterskapet, skulle icke tillåtas af Kyrkolagens stipare. Och hwad än må sägas om arten af predikningarna i allmänhet i detta land, så skall man ingenstädes höra offentliga, ifrån predikstolen afgifna förklaringar, hwilka med Lärarens medwetande motsäga Kyrkans antagna trosartiklar. Granskar man den offentliga gudstjenstens öfriga förrättningar, så kommer man i det hela till samma slutfölb. Wäl wore det wisserligen, om Guds eget ord mera upplästes i kyrkorna och folket sinje göra en fullständigare bekantskap med des innehåll, än hwad de kunna hemta af de fastställda texternas årliga uppläsande; men hwad än må saknas, så äro likwäl de stycken, hwilka användas, evangeliska och lämpliga. En stönare kyrkosång, ehwad wi betrakta psalmernas innehåll i allmänhet, eller melodiernas wördnadsbudande, andaktsrika bestaffenhet, kan swärligen uppgifwas, och en stillhet råder nästan alltid under gudstjenstens förrättande, som utgör ett mönster, det Christnas i andra länder gerna må ställa sig till föresyn. Denna Lutheriska Kyrka är så alltomfattande, att landets alla innebyggare tillhöra densamma, och lagen tillåter icke någon att affalla derifrån eller öfwergå till en annan bekännelse. Barnet döpes tidigt och o-wilkorligt till Kyrkans gemenskap, ynglingen blir ett föremål för Lärarens ganska mödosamma arbete, på det han må beredas för Confirmationen, och ordningen fordrar, att han skall sedermera minst en gång om året begå Herrans heliga Nattward. Det gifwes då icke här dessa synbara söndringar, hwilka uppfom-

ma i andra länder, der hwar och en religiös mening får, jemte des anhängare, träda fram i offentligheten. Icke att wi wilja påstå det inga olika meningar finnas bland medlemmarne af den Swenska Kyrkan, ty dessa äro twertom mångfaldiga och olifartade, ja äfwen, såsom Swedenborgianernas, stridiga mot Evangelium, och dock med stor slit utspredde på det sätt som sig göra låter; men kroppen är en, och alla des beståndsdelar sammanfattas till en församling, en allmän bekännelse. Hwad än må föröfrigt sägas om Swenska Presterskapet, så måste man medgifwa, att Församlingens Lärare i detta land hafwa flera och wigtigare bestyr förknippade med sitt embete, än hwilket annat presterskap som helst, och emedan många bland dessa bestyr äro werfeligen af en ren jordiff art, så må det icke förundra någon, om mindre tid än hwad som är tillbörligt, lennas för de andeliga wärfwen, ja, om sinnet blir betungadt och beswäradt af timmeliga förrättningar, så att den rätta lusten för den egentliga själawården nedtryckes och minskas. Men detta Presterskap har och en lagenlig magt i Kyrkan af stor och wigtig betydelse, och som är o-jemnförlig mera afgörande än någon annan Nationalkyrka förmår uppvisa. Anordningar om de såfärlade årliga husförhören och hela betygwäsendet bewisa bäst detta förhållande. Att Presten eger rätt att fordra det hwar och en, ehwad han är hög eller låg, skall inställa sig wid förhöret, på det utronas må, om och huru han kan läsa innantill, om han eger tillbörlig kunskap i christendomens sanningar, och att han må emottaga de särstilda förmaningar eller tillrättawisningar, hwilka finnas wara nödigas samt att ingen medborgare kan anses behörigen skyddad från mösliga obehagligheter derest han saknar Prestbetyget, är något som är föga känt i andra länder. Denna magt kan blifwa till stor wälsignelse öfwerallt, hwarest en andeligt sinnad och nitist Lärare brukar den i Herrans fruktan och med ren affigt att befrämja medmenniskornas salighet. Folket, som sålunda tillhör denna Protestantiska Kyrka, är i allmänhet böjeligt, fördomsfritt, snarare lättroget än hårdnackadt, gästfritt och mildt." Och widare heter det: "det måste också förklarås, att arten af den lefwande gudaktighet, som uppenbarar sig här och der i landet, står icke efter, wid jemförelsen med andra länders sanna christnas: denna gudaktighet är renare och mera på djupet gående i samma mån, som den utgör ett undantag ifrån den allmänna namnchristendomen." Wi se sålunda, att Hr

Scott om Svenskarne också har något godt att säga, hwilket icke bör förgätas af dem, som hufwudsakligen fästa ögonen på det mindre goda som derefter följer.

"Anden saknas," detta är hans ord. På öf äro att lämpa Hezechiels tal om "benen, på hwilka der werte senor och kött, och hwilka äfwen öfwerdrogos med hud, men i hwilka der ännu icke war någon ande." För detta stränga omdöme får Hr Scott en grund i det han betraktar "frukterne," derwid tillämpande det bekanta ordet: "af frukterne skolen I känna dem." På några frukter kan han dock icke fästa uppmärksamheten. "Om bibelen läses i boningen, om bönen öfwas i kammaren, om den wälsignelserika husliga andakten efter fädernas christliga plägsed ordentligen förrättas, hafwa wi swårt att afgöra." I stället öfwerwägas det sätt, hwarpå två eller tre af de gudomliga buden iakttagas. Öfwerträdelser af det andra budet finner han mycket allmän. "Hwärt skall man wända sig, frågar han, till och med bland wäl uppfotrade, bildade, beleswade Christi bekännare i Sverige, utan att bedröfwas af ett nästan oafslätligt misbruk af Herrans namn? Kan en händelse berättas, kan ett lifligt samtal fortgå, utan att sådana uttryck som "Herre Gud," "Herre Jesus," "min Gud i himmelen," "Gud beware öf," "Kors," "Jesus i himmelen," "Jesus Guds Son" och dylika yttras med en ymnighet och en lättsinnighet, samt i förening med meningar, som tydeligen ådagalägga en beklaglig saknad af all wördnad för de gudomliga namnen?" ... "Hwad än må sägas till ursäkt för detta tanklösa förfarande, så utgör det" för Hr Scott "ett i ögon fallande bewis på den andliga döden." Likaledes: i affeende på öfwerträdelser af det tredje budet: "Mycket wore att säga om de många sätt hwarpå Sabbatsdagen i Sverige wanhelgas; om handtwerkarens; bestimmerslösa fortsättande af sitt yrke på den dagen, särdeles wissa årstider, då det hör till ordningen att arbeta och till undantag att icke så göra; om köpmannens användande af denna dag till räkenskapers, brefwens utskrifwande, warors inventerande eller böckers afflutande; om flera för timmeliga föremål stiftade Sällskapers sed, att heldre låta Herrans dag undanffutas, än wälja en annan för firandet af sin årliga högtid; men till allt detta kunde swaras: "dylika misbruk finnas ju till och med i det stränga England, det puritanska Amerika," och det gjorde kanske icke tillfyllest att man genmälde det samma förhållandet: att när slika misbruk der tillhöra de sällsporda undantagen och stå till blygd

för det ännu sunda allmänna omdömet, man deremot i Sverige har want sig att med fullkomlig lifnöjdhet betrakta och omtala sådant. På en annan wäg komma wi likwäl till målet. Ty då det är werldsbeckant, att, uti Sverige så wäl som i andra dels protestantiska dels papistiska länder på den Europeiska Continenten, Operahuset, Balrummet, Concertsalen öppnas och flitigt besökas på sjelfwa Sabbatsdagen, behöfwer man endast tala derom, för att låta Amerikas sanna christna förstå hwad begrepp man i Sverige eger om helgden af Herrans dag. De offentliga sinnliga nöjena besökas ju icke allenast af de uppenbarligen ogudaktige, utan af de anständige, de i ordets der antagna mening allwarliga, de så kallade "gode Christne," ja, såsom ett tydligt bewis derpå att man anser detta besökande alldeles ofskyldigt, finna många Församlings-Lärare intet ondt deruti, och bysa ej någon betänklighet wid, att der, såsom annars i Sverige i det offentliga lifwet, wisa sig i presterlig drägt."

(Fortf. n. g.)

Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-Academiens Handlingar, (Sextonde delen Stockholm 1841.)

innehålla lärarika och läsvärda afhandlingar. C. J. Lundwalls inträdestal framlägger en teckning af "Romeriska wältaligheten wid Upsala Univeritet under 17 och 18:de seklerna. En skarpt tecknad tankegång, uttrycksfull bestämhet i karakteristiken och en numerös periodbyggnad påminna om antikens studium, och idernas rikdom och djup tillhöra den originalitet i uppfattning, som är ett wilsor för att den sköna formen winner ett sig wärdigt innehåll. De hädangångne mästarne uti Latiums språk och oratoriska konst tråda öf till mötes i teckningar, som afflöja individualitetens hela oslikhet. Lagerlöfs egendomlighet betecknas med en tankfrihet, hwilken är osökt, en språkets elegans som är ofskiljaktig från periodernas rundning. Uppmärkt lika lärd som Lagerlöf, men "ännu mera snillrik och högstäm" kallas "Romeriska wältalighetens prästigaste stjärna i Norden." Men han eger ej Lagerlöfs jemna måtta; och när icke ämnet inspirerar författaren, saknar man ett den pompösa framställningen motswarigt tankebjup. Norrman, högt prisad af sin samtid, sättes ej lika högt. Hans mång-tunnighet war alltför uteslutande minnets egendom, och en friare sjelfwerksambhet hann aldrig bearbeta de af wettgrigheten samlade rika skatter. I stilen är ingen nu-

merus, i constructionerna ingen symmetri. Han söker efter föräldrade uttryck; hopar förmenta synonymer, och citerar om hvarandra heliga och profana skrifter. Törner wärdade en ciceronisk språkrenhet, och med correctheten förenade han ett målande föredrag. Samma förmåga att skildra war den utmärkande egenkapen hos Hermansson. Ekerman höll noga hand öfwer den ciceronianska dictionens oförderfwade renhet. Ihre, den frejdade polyhistorn, war sinnrik, skarpsinnig, och efterbildade Livius, likwäl med en ledighet, som ej alltid är urbildens. Floderi "jemnt flytande, anspråkslöst blomstrande" stil betecknar en författarekarakter, som berättigade honom till att kallas den swenske Fenelon. Dahl förenade med antikens studium besittningen af hela den moderna kulturen; och dennas rikdom som ej fann utrymme i det klassiska språkets former, gjorde stilen stundom mörk. Den nyare tidens sentimentala grundton anslog Dahl, och då Rousseau war en af hans favoritförfattare, ser man lättligen, att den ciceronianska stilen ej egde uttrycksformer motsvariga den tanke- och känslöbildning som D. wille återgifwa.

Den afhandling som här anmäles, omfattar förflutna århundradens akademiska wältalighet. Ett förwanliga läsare så främmande ämne undgår ej att intressera genom en teckning, hwars förtjenster det tillkommer en wärdigare penna, än Ref. att skildra.

"Om Erkebiskop Anders Sunesson inträdestal af N. D. Lindfors." Så mycket som är känt af den danske prelatens lefnadsomständigheter framlägges. Jörf. biträder Biskop Müllers förmodan, att Anders Sunesson varit rector icke för parisiska universitetet, utan i St. Genovefa schola, i hwars grannskap Danstärne hade ett collegium. Större utförlighet hade funnat; egnas åt teckningen af Sunessons offentliga werksamhet, både såsom Erkebiskop, och desförinnan såsom danskt sändebud wid påsliga hofwet, der han lyckades utwerka förbud mot skilsmessan mellan franska Konung Philip August och hennes gemål Ingeborg, som war en dansk prinsessa. En utförligare redogörelse för den kyrkliga lagstiftning, som förwaras i de under Sunessons namn utgifna statuta är en uppgift, som ännu återstår för en i jus Canonicum bewandrad hufdesforskare. Författarens twifwelsmål i fråga om den bekanta legenden, att Sunesson under Wolmarslaget stod på en höjd och bad med upplyftade händer, kan ej understödjas af den framkastade hypotesen, att Erkebiskopen snarare efter tidens sed torde hafwa delta-

git i sjelfwa slaget. Jus canonicum förbjöd de andlige att draga swärdet, och Erkebiskopen så känd för sin samwetsgranhet, och desutom ej utrustad med en frigarens egenstapet war mera på sin plats der legenden ställt honom, än uti hwimlet af kämpande leder.

Uti Riga höll Erkebiskopen föreläsningar öfwer Bibeln och Theologiska ämnen för unga prester, hwilka i det hedniska Liefland skulle utbreda kristendomen. År 1222 nedlade Sunesson sitt Erkebiskopsembete, och drog sig undan i ensligheten på Isö. Han hade blifwit spetsäst. Underwerk låter sagan honom hafwa gjort under sitt eremitlif. Han "bezogs i Lunds domkyrkas norra chor under fenstret, som wetter mot norr, nästan i sjelfwa muren, på hwilket ställe fordom stod S. Marthæ Capell." En noggrann undersökning om grassället hölls år 1833 och till Witterh. Hist. och Ant. Akademien inlemnades en af Th. Doctorerna N. D. Lindfors och H. Neuterdahl uppsatt berättelse om Erkebiskop Anders Sunessons graf, upptäckt i Lunds domkyrka år 1833." Då en förändrad inredning af domkyrkan twang till att borttaga ett öfwerbyggt helgonaltare i norra sidochoret, upptäcktes innanför wäggens dubbla kalkfyrkning målningar och inskrifter. Under det norra fenstret sträckte sig en spetsformig fördjupning i muren, och mellan stjernor på hwit botten lästes en inscription, som på westra sidan af bågen innehöll nedanstående ord: "Ista Capella fuda — — An — (MCCV)." På östra sidan stod: "Sub isto lapide — — et A." — "Et" war otwifwelaktigt sista bokstäfverna af "jacet;" att sluta af de bokstäfvers antal, som bortfallit efter A, kunde der hafwa varit inristadt Adreas. Bokstäfverna tillhörde 15, eller 16 århundradet. Den till tiden yngsta inskriften war ifrån år 1601. Öfwerstrykningen måste hafwa skett ej lång tid derefter, både derföre att inga sednare minnesmärken funnos, och äfwen emedan inga yngre författare kunde i denna wäg lemna några underrättelser.

Då gräfning anställdes i Biskop Jares och andra Auctoriteters närvaro, fanns ett skelett, liggande uti en blykista, och denna war insatt i en stenista. Ristornas dimensioner antecknades. Skelettets ben woro rubbade ur sin naturliga ställning; hufwudet betäckt af en mössa, som war af blommig guldbrocade, fodrad med rödt sidentyg. Mössans cornua fästades wid hufwudstycket af två border, på hwilka stod att läsa: "benedictio domini super caput." Bokstäfverna woro 12 och 13 seklernas uncialer. Detta förtjenar att

tagas i betraktande, och sammanställas med den uråldriga tradition, som anvisade Andreas Sunesson sitt hviloställe i den del af choret, der gräfningen skedde.

Chytræus skrifwer: "Andreas Sunonis Lundæ super Cryptam sepultus est in fenestra septentrionali." Magnus Matthiæ uti Episc. Eccl. Lund. series anmärker när Sunesson dog, och tillägger; "sepultum ferunt in choro ecclesiæ Lundensis aquilonari sub fenestra, quæ ad septentrionem est in ipso pæne muro templi, qui locus olim erat sacellum Marthæ."

Härmed öfverensstämmar ordagrannt Hwitfelds nyligen återopade yttrande. Olai Nicolai Stifoniï beskrifning om Lunds domkyrkas monumenter från 1665 upprepar Hwitfelds ord i fråga om Sunessons hviloställe; endast med det tillägg, att han är begravnen i en "Tin-kiste." Detsamma förmåler Rhyzelius, och att på kistan finnes en lång inscription; men detta är misstag, efter hvad man wid gräfningen funnit. Belägenheten af sjelfwa Marthas kapell har varit föremål för olika gifningar, och Sommelius i sin disp. "de templo Cathedrali Lund.", förmodar, att nämde kapell legat utom choret. Sjöborg tillägger utom kyrkan, och att det möjligen blifwit nedrifwet. Dessa tvifvelsmål och infast försvinna likväl, när grafven är sunnen på det ställe, der författaren från 15 årh. med stöd af gammal tradition säga, att den borde sökas. Då wet man äfwen, hvar Marthas kapell varit beläget. Wägginstriften från 1600talet understöder nämde författares uppgift om Anders Sunessons grafställe. Witheran visar, att en Erkebiskop här varit jordad. Uncialeorna på möbbanden bära spår af 13:de seklet. Med stöd af alla dessa omständigheter betyder traditionen något, som söker Sunessons graf i i domkyrkans norra chor.

"Om Swenska kyrkans yttre skick och förhållande till staten efter Reformationen och intill slutet af sextonde århundradet, inträdestal af H. Järta," är en afhandling som visar, att den öfverlägsne författarförmågan ej förnekas sig äfwen på ett nytt gebit; så wida annars detta uttryck är lämpligt, sedan allmänheten redan af samma hand mottagit en historisk undersökning af den omfattning och det värde, som ej kan fränlämnas framställningen af "Swenska lagfarenhetens utbildning från K. Gustaf I:s antråde till regeringen" etc. Se denna tidning 1841 N:o 4.

Med föreliggande afhandling har Landshöfding Järta ökat sina förtjenster af den fosterländska häfde-

forskningen. Manuscriptfätter som varit för författaren tillgängliga, äro omsorgsfullt begagnade och lemnas sin gård till en i flera specialpunkter ny uppfattning af kyrkans och statens ömsesidiga förhållande i tidehvarf, då efter en wäldsam omhållning den nya sakernas ordning ej ännu blifwit fullkomligt stadgad.

Stuggorna i Gustaf I:s regering dölas ej. Mannen är så colosalt stor, att totalbilden ej lider af enskilda fläckar, från hwilka desutom ingen historisk karakter är fullkomligt fri. Jörf. visar, huru warsamt K. Gustaf I förfor, då han af skonsamhet för mängdens fördomar ej genast wid kyrkoförbättringen lade wigt på latinska messans affäffande, utan twertom wäntade allt af den omsorg om folkundervisningen, som det war presterskapets pligt att ej förbise. "Jcke henger wår själs salighet härpå allena, att messan hålles på swenska." (s. 119.) De högre undervisningswerken hade särdeles råkat i förfall, och lärdom war sällsynt bland presterskapet under reformationen i Sverige. K. Gustaf blandras derföre att wid den indragning till kronan som egde rum med Kloster- och Biskopsgodsen, han ej anslog så tillräckligt till skolors underhåll, att studierna kunde hållas uppe. Medan ännu Biskoparne woro i besittning af sina betydliga införmster, underhöll de på egen bekostnad unga män, som studerade wid utländska, särdeles tyfka universiteter. Nu mera war denna källa förslinad. Lärdomens förfall bland presterskapet den tiden intygas af hvad Göran Gylta skref: det utaf hele presterskapet, eller kyrkionens förmän wet jag icke namn gifwa tye, hwilka jag med rätta må falla vere docti. Hade någon legat wid Wittenbergs och Moskows högstolor, så hade saknad af nödigt understöd hindrat honom från att der längre tid stanna qwar. — En särskild uppmärksamhet åt skolorna egnade den gamle Erkebiskopen Laurentius Petri i den af honom utarbetade kyrkoordningen. På latinska språket lades synnerlig wigt. Äfwen förefrefwos öfningar i latinsk versskrifning. Virgilius, Terentius, Cicero de off. och Ciceronis epistolar lästes i fjerde kretsen af skolorna. Melanchtons dialectica och rhetorica tillhörde de kunskapsämnen, som borde föredragas. (s. 147—50).

Presternas ofunnighet, ej mindre än den twedragt, och de strider, som upprörde kyrkan, utgöra wigtiga anlagesspunkter i den "sermon" som K. Johan III afgaf, i affigt att förswara sina egna påbud och tillgöranden. Kan man äfwen ej biträda den tydning till sin fördel, som konungen gjorde af en del stadgan-

den, hvilka förrådde närmandet till catholska kyrkan, quarstä likväl ovederlagda gravamina mot lutheriska presterskapet, hvilka det för en trogen teckning af tiden är af wigt att hafwa famlat (s. 166, 167).

Vi redogöra för en del uppgifter och åsigtter, som förtjena uppmärksamhet äfwen dertföre att de förut varit förbifedde. — De catholska ceremonier, hvilka Erkebiskopen Laurentius Petri bibehöll i sin kyrkoordning tillskrifwas mindre eftergifwenhet för K. Johan III:s önskingar, än farhågan att genom för stora förändringar wäcka förargelse hos den okunniga allmänheten, hwilken ännu ej lärt att från Gudstjensten skilja dessa öfwerlagade ritus. Redan 1565, då hofwet gynnade Calvinistiska reformationsförsök, hade Laurentius Petri förklarad nämde ritus för löslige, ehuru ej wäsendtliche (s. 137, 138, 139.). — Uppmärksamhet fästes wid den fördragsamhet mot främmande religionsåsigtter, som uttalas i Erik XIV:s placat 1565 (s. 133, 134.). — Af Fechts ordinantia lemnas utdrag (s. 154—57) för hvilka här må redowisas.

Det enskilda godtycket i skriftens utläggning förkastas, och särdeles wigt fästas wid hwad "the gamble, sanferdige og gudfruchtige kyrkiones lærere lärt och skrifwit." "Skriftenes retta uthlegning och förstånd står icke uti hwaras och ens förnuft och kraft, utan är Guds synnerliga gåfwa och den helige Andes werk." De enfaldiga afstyrkas att läsa de skrifter, som utan återwändo författas af en del sekter; och ehwad scripta de läsa, ware sig Lutheri, Philippi (Melanctonis), Brentii, eller andras, skola de alltid rätta sig efter den förklaring, som i den prentade kyrkoordning kan wara förkunnad (s. 156.). Erkännes, att klostren föränledt misbruk, men att de "sköna husen" blifwit ödelagde, beklagas. De kloster, hvilka ännu ej blifwit förstörde, borde till Gudaktighetens befordrande användas: några kunde upplätas till boning för gamla prester; och andra åt gamla matronor och jungfrur. Barnundervisningen borde nu som förr wara en klosterinwånarnes angelägenhet. En förklaring, att samtude kunde erhållas till att tråda ut ur klostren (troligen för Novitierna) war egnad att lugna farhågan för klosterlöftets oupplöslighet. Uti hwarje Biskopsstift borde finnas ett med årligt underhåll försedt kloster. En bilaga bifogas om rätttegangen mot Laurentius Andree och Dlaus Petri år 1540. Det är ett protokoll som varit fördt under rätttegangen mot de båda reformatorerne, och hwaraf inhämtas, att dem lades till last ej endast förtigandet af ett anförtrödt

skriftermål, hwilket innebar beännelsen om anslag mot K. Gustaf I:s lif, utan att äfwen en mängd andra punkter blifwit mot dem framdragna. Wäl hade konungen welat hafwa öfwerseende med ofwannämde förseelse; men då hade de ånyo sökt stada K. M. medelst "någre historier och skrifter, hwaruti de angripit K. M:s rykte i werlden. Då konungen alswarligen lät straffa förrådare, hade han af nämde andlige blifwit utropad för en "blodstyran, som Herodes och Pharao." Om domen är ingenting antecknad. Anklagsepunkterna äro uppsatta dels på swenska, dels på tyska. Den sednare handstilen har likhet med v. Pyhys, och citaterna ur Ulpianus göra det sannolikt, att anklagelsen, så wäl som uppsatsen bör tillskrifwas den främmande Cantzleren, som önskade störta sina företrädare.

Konungens misshag till de starys predikningar, i hvilka den swenska reformationens förste lärare hade honom angripit, war, efter hwad redan nämnt blifwit, orsaken till att de lagfördes; och bland många andra omständigheter, som lades dem till last, förefom äfwen, att de ej yppat bigtens hemlighet, då konungens lif derigenom blottställdes. Documentet är ett wigtigt, historiskt fynd.

I samma band af Witterhets, Hist. och Ant. Academiens handlingar läses "inträdesord af B. G. Hildebrand." "Carl August Ehrenswärd; ett litterär-historiskt bidrag af B. v. Beskow." Den interessanta afhandlingen eger anspråk på att bedömmas af en konstphilosoph. För öfrigt innehåller detta band "utlåtanden öfwer märkwärdigare fordsynd af B. G. Hildebrand." Särdeles är en på Dland funnen qwinnostaty förtjent af uppmärksamhet. In har den blifwit utgifwen för en Juno, än för en Venus. Nils-Antiquarien Hildebrand anser statyen föreställa en romersk kejsarinna; och med ledning af konststilen, som hänwisar till Antoninernas tidehwarf, och på grund af öfwerensstämmelsen i härklädseln, som påminner både om den yngre Faustina, Marci Aurelii gemål, och om Zucilla, som war gemål åt Lucius Verus, framkastas den förmodan, att wi återfinna en af dessa kejsarinnor såsom Venus Augusta. Bronzstatyn är afbildad på en bifogad planche. I redowisningen för mynt, funna på Gottland, förefomma en del mycket gamla, som tros wara äldre än Follungaätten, och böra hänföras till konungarne af Swerkeriska och Erikiska ätterna.

För öfrigt finner man i detta band af Witterh. S. och Ant. Acad. Handlingar "anmärkningur rörande

Ashaneii Codex af Saxo Grammaticus i förra hälften af 1600talet." Den har, som bekant är, gått förlorad, jemte alla öfriga codices af samma författare.

"Några anteckningar om Runamo i Blekinge af Prof. S. Nilsson." Förf. sluter sig till Baron Berzelii åsigt. — "Förslag till inskrifter och minnespenningar" sluta föreliggande band.

Sällan träffas arbeten, som inom en så inskränkt volum erbjuda en så lärorik och angenämt omvärlande läsning. Författarnes namn behöfva intet förordande.

C—m.

Bibliografiskt öfversigt af svensk litteratur under December månad.

Theologi: G. Scott, Sveriges religiösa tillstånd, sådant det blifvit uppfattadt, och uti Amerika framställt. 8 ff. — L. A. Anjou, Afhandlingar i anledning af det såfallade mythiska förklaringsfättet af Evangelierna och desfas dermed förenade kritiska bearbetning. 1 Häftet. 12 ff. — E. P. Hagberg, Minnesord till Nattnavdsbarnen. 2:dra uppl. 18 ff. — Fr. Michael Franzen, Predikningar, I. 1: 16. — Fr. Michael Franzen, Det här dock qvar det gamla Ordet. 16 ff. — Johan Arndts Sanna Christendom och Paradislustgård. Ny öfvers. 1. 2. Häft. a 32 ff. (utkommer i 5 häften med 1 stålgravyr i hvarje) — E. Dahl, Tio Guds Bud förklarade. 2:dra uppl. 24 ff. — Josua Stenholm, Är den otthet, som finnes emellan Latinka och Grefiska kyrkans fäder af allmännare beskaffenhet, och grundad i allmännare förhållanden, eller blott personlig och tillfällig? Theol. afhandling. — Den fallna menniskans salighetsordning, 20 ff. — Lindgren, Tal wid Svenska Bibelöfversättningens jubileum d. 10 Nov. 1841, hållit i Frimurare-ordens lokal i Stockholm. — Svenska Praktibibeln, 16. Häftet med 2 stålgravyrer, 16 ff. — Theologisk Dvartalskrift, utg. af H. M. Melin och E. G. Bring. 1841. Fjerde häftet.

Juridik: Schmidt, Juridiskt Artif, XII Bandets 1 Häfte, prenumerationspris f. helt band 3 R:dr. — Samling af Sveriges gamla Lagar, på Kongl. Maj:ts Nådige befallning utgifven af E. J. Schlyter; femte bandet, Westmannalagen. 3 stor 4:o, med 2 plancher. 5: 32.

Medicin: Hygiea. No 11 och 12, f. 1841.

Philosophi: Josua Stenholm, De notione libertatis humanæ, Dissertatio acad. — H. A. Witt, De studio philosophiæ in scholis. Diss. acad. — E. S. Bring, Ordbok till Hegels Skrifter, pag. 345—353 (slut på 2:dra häftet). — D. F. Strauß, Justins Berner, Novell och Karakteristik. 12 ff. — Israel Swasfer, Om äktenskapet. 36 ff. — Konsten att wälja sig hustru och lefwa lycklig med henne. 24 ff.

Philologi: S. J. Krook, De formis Futuri linguarum Hebrææ et Arabicæ commentatio. — E. J. Lénström, Ordbok öfver Helsing-Dialekten. Supplement till Jhres Dialekt-Lexikon. 32 ff.

Pedagogik: Tante Agnetas Afionberättelser för sina unga wänner. 2:dra häft. 40 ff. — J. F. Lundh, Svenska Folkers Historia. För Borgare och Ländskolor. 32 ff. — L. P. Gagner, Bibliisk Historia i sammandrag f. folkskolor och allmogens barn. 16 ff. — Aimé Martin, Familj-mödrars uppfostran eller menniskoflägtets förädling genom Dvinnan. Öfvers. fr. 3:dje uppl. 2: 24. — Bilder ur naturen. En gåfwa till goda barn. Med 300 afbildningar. 2: 32. — Chr. v. Schmid, Blommor från Öken. Berättelser ur de första kristna Eremiternas lefnad. 32 ff. — H. Nebau, Adla Frön att utgå i Barnahjertat. Öfvers. Med 1 pl. 32 ff. — Hästens lefnadslopp, framställt i 12 bilder. 16 ff. — Hedvig Aurora . . m, Den nye Informatorns berättelser. Läs. f. Barn. Sw. Original. Med plancher. 1: 16. — Skildringar ur Barn- och Ungdomslifwet. Julgåfwa f. Barn. Sw. Original med 4 kol. pl. 1 R:dr. — Femtio Fabler och Sagor f. Barn. Med 16 pl. 36 ff. — H. Grünwald, Den unge Antonio. En lärorik berättelse f. Barn. Öfvers. Med 6 kolor. pl. 40 ff. — Nytt Album f. wettgiriga Barn. Med 6 kolor. pl. 1: 8. — Louise d'Aulnay, En wicka af en liten stickas lefnad. Ett lärorikt tidsfördrif f. små flickor af 8 till 12 år. Öfvers. med 1 kolor. pl. 32 ff. — Leksamraten f. å. 1842. Wald samling af sagor och berättelser för barn. Utg. af J. B. L. 32 ff.

Historia och Geografi: Abraham Cronholm, Bedæ historia ecclesiastica, critice examinata. Diss. acad. — Handlingar rörande Sveriges inre förhållanden under Konung Gustaf I. Utg. af P. E. Thyselius. Första Bandet 1:sta häftet. Med portr. af Kon. Gustaf I. lithogr. af J. Cardon. 1: 16. — Jacob Ekelund, Ungdomsminnen. 24 ff. — W. J. Palmblads Lärobok i Geographi. 2:dra kursen. Med ett tillägg till 3:dje uppl. 1: 36. — J. Hammarin, Matrikel öfver Carlstads Stift. 1: 24. — Den oundärliga Almanach f. å. 1842. Bunden 1: 16. — Historisk Toilette-Almanach för Damer 1842, elegant bunden med guldsnitt och fodral 1 R:dr. — Förfädernas Almanach, den fornäldrige Runstaf. 12 ff. — Sveriges och Norriges Kalender för år 1842. 3 R:dr.

Öfna Vetenskap och Konst: P. Virgillii Maronis Opera, in tironum gratiam perpetua annotatione illustrata a Chr. Gottl. Heyne, edidit et post curas a Cl. Wunderlich et Ruhkopf impensas suas animadversiones subjunxit Ludov. Westerberg. Vol. I. 1: 8. — C. Valerii Flacci Argonauticon Libros Octo, in Suecanum convertit notisque illustravit A. T. Lysander. P. I. D ss. Acad. — Humoristiska Noveller af Torfel Trana, Licentiat. Från Danskan. 1:a Häftet. En sjöresa. 20 ff. — Gabrielle Mimanso. Sista mordförsöket emot Konung Ludwig Filip i Frankrike, hösten 1840. Roman af Förf. till "Dörnrosens bok." 1:sta Delen. 1: 16. — Eug. Sue, Mathilda eller ett ungt Fruntimmers Anteckningar, 4—7 häft. (15—18 häft. af Läs-Bibl. 1841—42 års samling) 32 ff. — Det yngsta Sverige. 1:sta Häftet. 8 ff. — E. W. Böttiger, Religiösa Sånger. 4:

uppl. 28 ff. — Jörgät mig ej. Almanach för 1842, med 12 humoristiska plancher. 3 presadt band. 1 R:dr. — Poetiskt Album. 40 ff. — Alexander Puschkin. Rysslands Byron. Ett skaldeporträtt. 8 ff. — Sveriges Skulptur, teknade i deras arbeten. 1 och 2 häft. 2 R:dr. — (Gosselman) Bref från en wandrande Sjöman, 2 Delar. 2:dra uppl. 1: 40. — Lénström, Handbok i Poesiens Historia. Från 1500 till 1840. Sednare Delen. 2 R:dr. — Mariana eller Författelsens Belöning. En Orig. 1 R:dr. — Poetiskt Hafs-skum från Sota-skären. 32 ff. — Skizzer af Författaren till Rusinerna. Första Samlingen. 2 Delar. 2: 24. — (Fr. Bremer) Teckningar ur Svardags-lifvet. Familjen D. 4:e uppl. 2 R:dr. — G. Kieritz, Alexander Menzjoff eller faran att bli rik. Öfvers. 32 ff. — A. W-n, Ephemerider. 16 ff. — Andrea Hedner Metra Latina. II. 8 ff. — Bihang till Cf. Tegners Frithjofs Saga. 3:de öfvers. och tillöfta uppl. Med 18 grav. och 6 mustf. bil. 2: 8. — E. Tegner, Tal wid särskilda tillfällen. 2:dra Delen. 1: 16. — J. L. Heiberg, En själ efter döden. En apokalyptisk comedie. Öfvers. 20 ff. — Papilloterna, Nyårs- och Julklappstidning. 1841 års ärgång. — Poetisk Blomstersamling, utg. af S. T. Durietz. 5 och 6 häft. a 8 ff. — Petr Thomasson (Blekingsk. bonddräng), Blomsterspråket på vers. 8 ff. — K. A. Nikanders Dikter, Fjerde Bandet, andra Ufd. 16 ff. — Snöklodder, Kalender för toiletten 1842. 1: 16. — Boreas, Poetisk Kalender för år 1842. 40 ff. — Winterblommor 1842 samlade af G. S. Mellin. 2 R:dr. — Snöflingan. Poetisk Kalender 1842. 20 ff. — Kärlekens Strid är Seger. Almanach för 1842. 1 R:dr. — Toilet- och Theater-Almanach för år 1842. 1 R:dr. — Gertha. Swensk-Dansk. Nyårs-gåttwa f. 1842. 3 presadt band, med guldsnitt och fordral. 2 R:dr. — Viofen. En samling jullekar, barnsånger och sagor, utg. af N. Lilia. 12 ff. — Tolf gyllene reglor för cigarrökare. 8 ff. — Praktisk Lärbok för Nybegynnare i Fortepiano-spelning efter Cramers, Czernys, Dusicks och Steibelts metoder, öfversatt af C. G. Kjellström, 5:e uppl., öfversedd och bej. tillöft. 1: 16. — A. B. Jürstenaу, Flöjt-Stola, öfversatt och omarbetad af J. P. Cronhamn. 2: 32. — Wald samling af nyaste dansmusik f. å. 1842 dansad i Stockholm. 1 R:dr. — 1842 Labitzkys Soirées. Wald samling af nyaste dansmusik f. Fortepiano. 1 R:dr. — Sånge wid Pianoforte af J. Josephson, 2:a häft. 1 R:dr. — Adina, Wald samling af lätta sångstycken wid gitarr. 1 R:dr. — C. Winckler, Ny samling wintert-soiréedansar f. Pianoforte. 1 R:dr. — Friden, Sång wid Pianoforte (orden af Amalia Lundberg, musiken af en okänd) 16 ff. — Glada Sånge wid Pianoforte. 1 R:dr. — C. J. D. Laurin, 7 fyrstämiga sånger för mansröster. 1 R:dr.

Naturvetenskaperna: M. W. v. Düben, Handbok i Werkrifets naturliga familjer. 2: 16.

Matematiska Vetenskaperna: C. J. D. f. Hill, Matheseos universalis formulæ fundamentales (Allmänna Storhetsslårens grundformler). Diss. Acad.

Ekonomi: Landbruks-Akademiens Handlingar 1840. 1: 16. — Low, Handbok i praktiska landhushållningen. 2 delar. Med plancher. 6: 32. — Öwrtastskrift för Landbruk och Husdjurskötsel, utg. af Alexis Roring. N:o 24. MDCCCXXI.

Blandade Ämnen: Frey, Tidskrift f. Wetenskap och Konst, 1841, 3:de häftet.

Plancher-werk: Billmarks Pittoreska Restour från Stockholm till Neapel. 1 Häft. 8 R:dr. — Några utflygter fring Stockholm. 2:dra häft. 16 ff. — Miniatur-Universum. 4:de häft. 24 ff. — Minnen från Stockholm, ritade af D-I. 3:de häft. 2 R:dr. — Undervisningen i Medeltiden. 2:ne plancher i croquis-manér. 32 ff. — Tolf utsigter af Stockholm, med text. 2: 24. — Sveriges före Män, Snillen, Statsmän, Sjeltar och Jösterlands-wänner. 12:e häftet. 12 ff. — J. S. Et, Götha Kanal och des omgifningar, 3:de häft. 1: 16. — A. K-g, Croquier. 1: 16. — Pittoresk Universum. 4:de Bandets 10:de häfte. 24 ff. — Allt Banco.

Anmälan.

Tidningen *Studier Kritiker och Notiser* utgifves innevarande år efter samma plan som hittils. Ärgången blir, som förut, 40 ark, fördelade på 40 Numror, hvaraf under vintren ett nummer hvarje lördag utkommer, men under sommaren hvarannan lördag. Insända bidrag, adresserade till Red., mottagas med tacksamhet till införande, så vidt de i ton och skriftsätt äro en vetenskaplig Tidskrift värdiga. På Tidningen kan prenumereras på Lunds Post-Contor med 3 Rdr 40 sk.; på Rikets öfriga Post-Contor med 4 R:dr 16 sk. Bko. — Herrar Bokhandlare i Sverige, Norge, Danmark och Finland berättigas och anmodas härigenom att emottaga subscription på Tidningen med 3 Rdr 16 sk. ärgången, som quartaliter kommer att dem till försäljning tillsändas i likhet med mina öfriga förlagsartiklar och med samma rabattvillkor. Herrar Tidnings-utgifvare i Sverige anmodas vänligen att denna anmälan i sina blad införa. Lund den 8 Januari 1842.

C. W. K. Gleerup.

N:r 3 af denna tidning utgifves Lördagen den 22 Januari.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

